

MEMO

Aan : de leden van de statencommissie BFE
Van : mevrouw I.M. Rozema (toestelnummer: 57 95)
Datum : 7 april 2006
Onderwerp : Samenvatting concept operationeel programma Noord Nederland 2007-2013

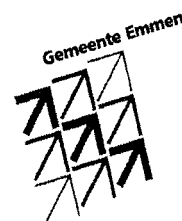
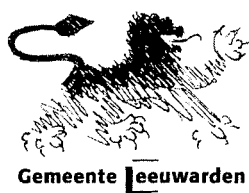
Zoals u wellicht weet is het Noorden des lands momenteel nog in fel debat gewikkeld met het Rijk over de toekenning van EFRO-gelden voor de periode 2007-2013. De Europese Commissie en de Rijksoverheid zijn het evenmin eens over de hoogte van het aan het Noorden toekomende bedrag. Dat verschilt van 84 miljoen voor de hele periode (Rijk) tot 237 miljoen (EC).

Ondertussen is het SNN bezig met het ontwikkelen van een Operationeel Programma voor de besteding van die middelen in genoemde periode. Daartoe is een concept visie en strategie opgesteld, die u bijgaand in samenvatting aantreft. Deze samenvatting is voorgelegd voor een consultatieronde aan de partners in de regio. Ook een aantal statenleden hebben deze bijeenkomst op 6 april jl. bijgewoond. Zij achtten het raadzaam om de statencommissie BFE ook te informeren over dit stuk, opdat uw commissie op de hoogte blijft van de gedachteontwikkeling in SNN-verband in deze cruciale fase van besluitvorming over de toekomstige ontwikkeling van het Noorden.

Derhalve zenden wij u bijgaand document ter kennisneming toe. Ongetwijfeld zullen verder uitgewerkte voorstellen via het AB van het SNN u in de komende maanden eveneens bereiken.

Operationeel Programma Noord-Nederland 2007-2013

Europees Fonds Regionale Ontwikkeling (EFRO)

Samenvatting concept OP

T.b.v. consultatiebijeenkomst 6 april 2006

29 maart 2006

1. Inleiding

Met het opstellen van het Operationeel Programma (OP) Noord-Nederland 2007-2013 is gestart in februari 2006. Op dit moment is een concept-OP gereed. De visie en strategie die in dit concept centraal staan worden voor consultatie voorgelegd op 6 april 2006.

Het totale OP zal uiteindelijk uit een aantal onderdelen bestaan. Het document kent de volgende opbouw:

- *Sociaal-economische analyse Noord-Nederland*
In dit onderdeel wordt aandacht besteed aan de sterke punten van de regio alsmede de kansen en bedreigingen voor de toekomstige regionale ontwikkeling.
- *Visie, doelstellingen en strategie*
Op basis van de analyse en de Strategische Agenda voor Noord-Nederland is die visie, doelstelling en strategie van het OP geformuleerd. De strategie bestaat uit een set prioriteiten en maatregelen en vormt de basis van het OP. Rekening is gehouden met beperkende Europese richtlijnen.
- *Financiële tabel*
De financiële tabel geeft weer op welke wijze de Europese middelen over de prioriteiten en maatregelen worden verdeeld. Ook de beoogde inzet en verdeling van nationale en regionale cofinanciering is onderdeel van de tabel. Het exacte bedrag dat Noord-Nederland aan Europese middelen zal ontvangen is nog niet bekend.
- *Organisatiestructuur*
In dit onderdeel van het OP wordt nader ingegaan op de organisatie en uitvoering van het OP. Aandachtspunten zijn bijvoorbeeld besluitvorming, intake van projecten en verantwoording. Uitgangspunt is dat zoveel mogelijk wordt voortgeborduurd op de huidige organisatie en de (leer)ervaringen die daarmee zijn opgedaan.

De consultatie concentreert zich op het tweede deel, de **visie en strategie**. Dit deel vormt de basis voor de inzet van de EFRO-middelen in de periode 2007-2013 en is gebaseerd op de uitgangspunten in de Strategische Agenda voor Noord-Nederland 2007-2013.

Sociaal-economische analyse

De grondslag voor de strategie zoals uitgewerkt in de Strategische Agenda en het concept-OP is gelegen in de *sociaal-economische situatie* in Noord-Nederland. Deze is in het concept-OP uitgebreid beschreven aan de hand van kerncijfers en andere indicatoren. De situatie is bovendien vertaald in een overzichtelijke *SWOT-analyse*, die ook op de laatste pagina van dit document is opgenomen.

Financiële tabel

Onderdelen die de komende periode – na de consultatie – verdere uitgewerkt worden betreffen de financiële tabel van het OP en de organisatie- en uitvoeringsstructuur.

De *financiële tabel* wordt opgebouwd aan de hand van de prioriteiten en maatregelen, die tezamen invulling geven aan de strategie van het OP. Zowel de Europese EFRO-middelen als de cofinanciering die daar naar verwachting tegenover staat worden in de financiële tabel op voorhand verdeeld op de prioriteiten en maatregelen. Daarmee krijgt de strategie ook een financiële vertaling.

Op welke wijze de middelen worden verdeeld hangt sterk af van de Europese bijdrage waarop Noord-Nederland vanuit het EFRO kan rekenen. De bedragen lopen sterk uiteen. In het voorstel van het Rijk zou Noord-Nederland zo'n 84 miljoen euro aan EFRO-middelen ontvangen voor de gehele periode 2007-2013. In het voorstel dat de Europese Commissie heeft gedaan komt het aandeel voor Noord-Nederland op 237 miljoen euro (een bedrag dat wat meer in de buurt komt van de 350 miljoen euro die Noord-Nederland in de huidige periode ontvangt). Dit laatste voorstel zou met name ten koste gaan van het budget dat in het voorstel van het Rijk voor West-Nederland is voorzien. Het Rijk en de Europese Commissie staan over dit onderwerp nog steeds tegenover elkaar.

Als gevolg van de onzekerheid over het Europese budget is ook de benodigde cofinanciering onzeker. In de financiële tabel van het OP mag alleen cofinanciering van publieke en semi-publieke instellingen worden begroot. Met het OP wordt een aanzienlijke investering in Noord-Nederland nagestreefd. Inzet is een totale publieke investering van 210 miljoen euro tot 590 miljoen euro, afhankelijk van het bedrag aan EFRO-middelen dat wordt toegekend. De benodigde publieke en semi-publieke cofinanciering bedraagt 60% dan van de totale investering. Het Rijk zal haar bijdrage leveren via programma's als Pieken in de Delta en mogelijk aanvullende middelen. Er ligt echter ook financiële opgave voor de regio. Een groot deel van de benodigde cofinanciering zal immers van regionale partners moeten komen, waaronder provincies, gemeenten, waterschappen, onderwijs- en kennisinstellingen, intermediaire organisaties enz.

Naast de publieke cofinanciering mag – gelet op de aandacht voor onderwerpen als kennis, innovatie en ondernemerschap – ook inzet van middelen vanuit het bedrijfsleven worden verwacht. Deze private bijdrage is uiteraard van groot belang, hoewel deze niet mag worden meegenomen in de verantwoording richting de Europese Commissie.

Overigens is de verdeling van de middelen over maatregelen en thema's niet geheel vrij. Het Rijk heeft de bepaling opgelegd dat minimaal 45% van de middelen moet worden ingezet in projecten op het terrein van kennis en innovatie. De Europese Commissie heeft daarover heen vastgesteld dat 75% van de middelen moet worden ingezet in projecten die een directe bijdrage leveren aan de doelstellingen van de Lissabon-strategie.

Organisatie- en uitvoeringsstructuur

De uitvoering van het OP wordt met name aangestuurd door Noord-Nederland zelf. De verwachting is dat wordt voortgebouwd op bestaande, gezamenlijke structuren via het SNN. Discussie wordt met het Rijk echter nog gevoerd over de exacte verdeling van verantwoordelijkheden. Het beeld is dat het Rijk meer dan in het verleden betrokken wil zijn bij de uitvoering van het programma. Het gaat over de volgende formele functies:

- Beheersautoriteit: uitvoering van het OP
- Betaalautoriteit: certificering van alle kosten die in het kader van het OP worden gemaakt
- Auditautoriteit: regelmatige controle op de uitvoering van het OP.

De Beheersautoriteit wordt naar verwachting op het niveau van Noord-Nederland ingevuld. De Auditautoriteit is tot nu toe op nationaal niveau voorzien. De discussie tussen de landsdelen en het Rijk spitst zich met name toe op het niveau van de Betaalautoriteit: wordt deze functie centraal op landelijk niveau vorm gegeven of krijgen de landsdelen ieder het recht om een eigen Betaalautoriteit aan te stellen.

Naast de formele autoriteiten zal binnen het OP een belangrijke taak zijn weggelegd voor de *stuurgroep*. Deze stuurgroep besluit feitelijk over toekenning van subsidie aan projecten. De samenstelling van de stuurgroep is nog niet bekend, maar zal een reële vertegenwoordiging moeten zijn de sociaal-economische partners in Noord-Nederland. Hetzelfde geldt overigens voor het *Comité van Toezicht* dat toezicht houdt op de uitvoering van het OP.

2. Visie en strategie

In dit deel wordt de visie voor de ontwikkeling van Noord-Nederland beschreven (paragraaf 2.1), gestoeld op de uitgangspunten van de Strategische Agenda Noord-Nederland 2007-2013. In paragraaf 2.2 wordt in aansluiting op deze visie de doelstelling van het nieuwe OP geformuleerd. Opgemerkt wordt dat niet alle doelstellingen die de visie van Noord-Nederland verwoordt, kunnen worden gerealiseerd via het OP. Naast financiële grenzen moet ook rekening worden gehouden met beperkingen die de Europese regelgeving oplegt. Dit is zichtbaar in de strategie van het OP, die is beschreven in paragraaf 2.3. Deze strategie geeft weer op welke onderwerpen het OP een bijdrage moet leveren aan de verwezenlijking van de visie en doelstelling. Deze strategie bestaat uit een set van prioriteiten en maatregelen. Paragraaf 2.4 tenslotte beschrijft een aantal horizontale doelstellingen die centraal staan in het beleid van de EC en dus ook bij de uitvoering van het OP een belangrijk accent hebben.

2.1 Visie op Noord-Nederland: ontwikkeling 2007-2013

Bij de start van het opstellen van het OP is op basis van de beschrijving van de sociaal-economische situatie een SWOT-analyse opgesteld (zie bijlage). De sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen in Noord-Nederland zijn van belang om een ontwikkelingsvisie op middellange termijn te kunnen formuleren. De visie geeft de richting aan voor de komende jaren en vormt een belangrijke basis voor de doelstelling en strategie van het OP Noord-Nederland. In deze paragraaf wordt de ontwikkelingsvisie geschetst, die gebaseerd is op de visie zoals die is vastgelegd in de 'Strategische Agenda voor Noord-Nederland 2007-2013'.

In dit beleidsdocument zijn de beleidskeuzes op het gebied van ruimtelijke economie, het woon- en werkklimaat en de ontwikkeling van het landelijk gebied beschreven. De keuzes zijn samen te vatten in het volgende motto: **Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal platteland.** Daarmee wordt voortgebouwd op de strategische keuzes die reeds in 1998 zijn gemaakt voor de periode 2000-2006.

Hoewel de visie enerzijds 'voortbouwen op' is, erkennen de drie provincies tegelijkertijd dat zich de komende jaren nieuwe uitdagingen voordoen. Uitdagingen die ontstaan door veranderende omstandigheden en nieuwe verwachtingen.

In de ambitie en visie van Noord-Nederland neemt de 'mal en contramal benadering' een prominente plaats in. De kernzones (de mal), met daarin de steden centraal, spelen een belangrijke rol in de economie van Noord-Nederland. In de kernzones zijn de stuwende economische activiteiten geconcentreerd alsmede een hoogwaardig voorzieningenniveau (onderwijs, zorg en welzijn, cultuur). Tegelijkertijd realiseren de steden zich dat de leefbaarheid mede bepaald wordt door een vitaal platteland (de contramal) dat hen omgeeft, maar omgekeerd weet het vitale platteland zich ook afhankelijk van het voorzieningen en het werk van de steden. Mal en contramal is een uitdrukking van wederzijdse afhankelijkheid.

In hun visie en aanpak stelt Noord-Nederland niet alleen ruimtelijk economisch beleid centraal, maar ook duurzame ontwikkeling, woonklimaat, leefbaarheid en bereikbaarheid. Dit krijgt vorm in een driesporenbeleid:

- Innovatie en transitie naar een kenniseconomie;
- Concurrerend vestigingsklimaat in stedelijke gebied;
- Vitaal platteland.

De mal en contramal benadering is duidelijk zichtbaar in dit beleid. Onderstaand zijn de drie sporen nader uitgewerkt.

Innovatie en transitie naar een kenniseconomie

Noord-Nederland erkent het belang van kennis als dé productiefactor voor de toekomst. De transitie van een relatief traditionele industriële productie-economie naar een kenniseconomie is dan ook de rode draad in de noordelijke visie. Deze transitie moet via verschillende wegen bereikt worden. In eerste instantie wordt ingezet op innovatie in een aantal specifieke en kansrijke sectoren in Noord-Nederland. De volgende sectoren kennen een groot innovatiepotentieel en zijn daarom tot 'speerpuntsectoren' benoemd: agribusiness, chemie, commerciële zorg, life sciences, ICT sector, scheepsbouw en toerisme. Voorwaarde om tot daadwerkelijke benutting van dit potentieel te komen, is een verdere versterking van het organiserend vermogen van de kennisinfrastructuur. Per sector zal een gezamenlijke visie op de kansen voor innovatie en economische groei ontwikkeld moeten worden. Economische groei betekent in dit geval niet alleen groei van werkgelegenheid, maar ook een verbetering van het concurrentievermogen door een verhoging van de toegevoegde waarde.

Daarnaast is in Noord-Nederland een drietal 'sleutelgebieden'¹ aangewezen: Energy Valley, Watercluster en ASTRON/LOFAR. In het Kompas programma is de ontwikkeling van deze sleutelgebieden gefaciliteerd. Doelstelling is om in de komende periode de in gang gezette ontwikkeling met kracht voort te zetten. Innovatie in product, proces en concept vormt hiervoor de sleutel.

De inzet op de kansrijke sectoren impliceert tevens een versterking van het MKB, aangezien deze 75% van de werkgelegenheid in Noord-Nederland voor haar rekening neemt. Daarmee is het MKB de motor van de regionale economie. Versterking en vernieuwing van het MKB draagt bij aan de verdere ontwikkeling van kansrijke sectoren en vice versa. Door deze samenhang is de regio in staat om innovaties versneld door te voeren en het noodzakelijke transitieproces te versnellen. Deze visie vertaalt zich in een vijfvoudige aanpak:

- Verbeteren en faciliteren van kennistransfer van kennisinstellingen naar MKB;
- Stimuleren van spin offs van kennisinstellingen;
- Bevorderen van ICT gebruik MKB;
- Vergroting exportgerichtheid MKB;
- Stimuleren investeringsbereidheid MKB.

Tot slot maakt een verbetering van de werking van de arbeidsmarkt een belangrijk onderdeel uit van de transitie naar een kenniseconomie van Noord-Nederland. Versterking van het beroepsonderwijs en een betere afstemming tussen de beleidsdomeinen economie, arbeid, onderwijs en zorg zijn belangrijke doelstellingen voor de komende jaren. Dit moet leiden tot een toename van de werkgelegenheid, een afname van de werkloosheid, een stijging van de participatiegraad en een toename van het opleidingsniveau van de beroepsbevolking. Bovendien betekenen de toenemende vergrijzing en ontgroening dat er minder aanbod op de arbeidsmarkt komt, ook hier moeten passende oplossingen voor worden gevonden.

Concurrerend vestigingsklimaat in stedelijke gebied

Een aantrekkelijk woon- en werkklimaat in steden is een belangrijke voorwaarde voor verdere economische groei van geheel Noord-Nederland. De kenniseconomie vindt haar basis vooral in de steden. Daar is de werkgelegenheid geconcentreerd en zijn de meeste kennisinstellingen gevestigd. Investeren in de kenniseconomie betekent daarom vooral investeren in stedelijke gebieden. Het ontwikkelen van aantrekkelijke vestigingsmogelijkheden voor innovatieve bedrijven in de steden heeft daarbij een hoge prioriteit. Daarnaast is het noodzakelijk om hoogwaardige woonmilieus aan te kunnen bieden om mensen aan de stad te binden. Een diversiteit aan woonomgevingen en de aanwezigheid van goede voorzieningen op het gebied van onderwijs, cultuur, recreatie en gezondheidszorg dragen bij aan de aantrekkelijkheid van het vestigingsklimaat.

¹ Een sleutelgebied is door het Nationaal Innovatieplatform gedefinieerd als 'een combinatie van bedrijvigheid en kennis, die de mondiale concurrentie aankan in een duurzame groeimarkt'.

Om ervoor te zorgen dat Noord-Nederland een aantrekkelijk gebied is voor inwoners en bedrijven, concentreert de regio zich op de volgende doelstellingen:

- Het verbeteren van het vestigingsklimaat voor kennisgeoriënteerde bedrijven: creëren van aantrekkelijke locaties, upgrading van bestaande bedrijfslocaties, (her)ontwikkeling stationslocaties;
- Het optimaliseren van de bereikbaarheid: optimalisering internationale transportassen, verbetering spoorinfrastructuur, verbetering bereikbaarheid van steden, innovatief mobiliteitsmanagement, verbetering ICT bereikbaarheid ;
- Het verder invulling geven van de idee van de 'creative city': een aantrekkelijk (binnenstedelijk) vestigingsmilieu voor innovatie en creativiteit;
- Het creëren van een aantrekkelijk woonmilieu als onderdeel van het vestigingsmilieu: culturele voorzieningen, infrastructuur en aanpak woonomgeving.

Vitaal platteland

Eén van de onderscheidende kwaliteiten van Noord-Nederland is de ruimte. Ruimte is een economische factor die steeds belangrijker wordt. Ruimte maakt een duurzame landbouw mogelijk, draagt bij aan een kwalitatief hoogwaardig leefmilieu en vormt het startkapitaal voor de toeristische sector. De 'Noorderruimte' is een economische factor die steeds belangrijker wordt. Bovendien bezit de regio unieke natuur- en landschapswaarden van nationale en internationale betekenis. Behoud en ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteiten vereist een doelgerichte investering. In de ontwikkeling naar een kenniseconomie met een sterk accent op hoogwaardige woonmilieus levert ook een vitaal platteland een belangrijke bijdrage. Daartoe is het ook van belang om het voorzieningenniveau op het platteland in stand te houden. Mede als gevolg van het lage voorzieningenniveau trekken steeds meer jongeren weg, waardoor de ontgroening en vergrijzing versneld toetreden. Bovendien vormen deze jongeren een belangrijke basis voor de ontwikkeling van kennis en innovatie en verdere economische groei.

Bovendien is in de drie noordelijke provincies nog echt sprake van platteland. De landbouw neemt er een grote plaats in; ongeveer 80% van de grond wordt agrarisch gebruikt. Bovendien vormt de primaire agrarische productie het begin van een omvangrijke productiekolom in Noord-Nederland, waarvan ook toelevering en dienstverlening, handel, agro-industrie en handelsactiviteiten deel uitmaken ('agribusiness'). De landbouw is onmisbaar voor de leefbaarheid van het platteland en de daar aanwezige dorpen en steden. De landbouw moet dan ook de mogelijkheid hebben om zich op een economisch verantwoorde en duurzame manier verder te ontwikkelen.

De volgende actiepunten staan in het kader van een vitaal platteland centraal:

- Versterking van de concurrentiekracht van de landbouw, onder andere door samenwerking, kennisontwikkeling en innovatie;
- Verbreding van vernieuwing van de plattelandseconomie door het stimuleren van nieuwe en passende economische activiteiten en het verbeteren van de voorzieningen in plattelandsgebieden;
- Integraal waterbeheer, gericht op een verbetering van waterkwaliteit en een betere beheersing van waterkwantiteit (tekort en overlast);
- Behoud en ontwikkeling van natuur en landschap en cultuurhistorische waarden.

De hierboven beschreven visie met als onderdelen kenniseconomie, concurrerend vestigingsklimaat en vitaal platteland vormt het vertrekpunt voor de uitwerking van het Operationeel Programma voor Noord-Nederland zoals dat in de volgende paragrafen is beschreven. Daarbij zal blijken dat niet alle genoemde elementen voor Europese steun in aanmerking komen. Op de eerste plaats maken de beschikbare middelen keuzes noodzakelijk. Daarnaast wordt benadrukt dat ook de Europese regelgeving de inzet van de Europese middelen in dit OP beperkt als het gaat om specifieke ambities die deel uit maken van de visie van Noord-Nederland, zoals beschreven in deze paragraaf. Zo zijn de mogelijkheden bijvoorbeeld zeer beperkt als het gaat om investeringen in de woonomgeving of in het spoorwegennet of als het gaat om directe maatregelen ten behoeve van de landbouwsector. Hiermee is rekening gehouden binnen de strategie van dit OP, zoals toegelicht in de volgende paragrafen.

2.2 Doelstelling

Rekening houdend met voorgaande visie en de uitgangspunten zoals vastgelegd in de EFRO-verordening en het Nationaal Strategisch Referentiekader is de centrale doelstelling voor het OP Noord-Nederland 2007-2013 als volgt:

Transitie van de Noord-Nederlandse economie naar een kenniseconomie waarin ontwikkeling en implementatie van innovatie en technologie samengaan met een versterking van de ruimtelijke kwaliteiten in stad en platteland.

Noord-Nederland streeft naar een sterke economische groei door de overgang te bewerkstelligen naar een economie die sterker op kennis gebaseerd is. Ontwikkeling en implementatie van nieuwe technologieën en overdracht van kennis tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven, met name in de sleutelsectoren, is een belangrijke uitdaging. Ook het verbeteren van de arbeidsmarktinfrastructuur, het verbeteren van de bereikbaarheid en het ontwikkelen van aantrekkelijke bedrijfslocaties zijn belangrijke componenten van deze economische groei. Tegelijkertijd mag economische groei niet ten koste gaan van de ruimtelijke kwaliteiten van Noord-Nederland. Behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit, zowel in stedelijke als landelijke gebieden, is een belangrijke voorwaarde voor economische groei en is dan ook onlosmakelijk verbonden met de hoofddoelstelling.

Deze centrale doelstelling kan geoperationaliseerd worden in een aantal subdoelstellingen:

- Ontwikkelen en implementeren kennis en innovatie;
- Stimuleren en faciliteren nieuwe kennisgeoriënteerde ondernemerschap;
- Stimuleren clustervorming en ketenvorming in diverse (sleutel)sectoren;
- Ontwikkeling en uitbreiding kennisinfrastructuur;
- Ontwikkeling en uitbreiding opleidingsinfrastructuur;
- Verbeteren bereikbaarheid stedelijke centra;
- Verbeteren aantrekkelijkheid stedelijke en landelijke gebieden;
- Ontwikkeling aantrekkelijke bedrijfslocaties en bedrijfsruimtes.

De hoofddoelstelling en de operationalisatie daarvan in subdoelstellingen geven de gewenste ontwikkeling weer van Noord-Nederland en de bijdrage die het EFRO programma daar aan bij kan dragen. Om tijdens en na afloop van de programmaperiode te kunnen vaststellen in hoeverre deze doelstellingen zijn gerealiseerd, zijn de doelstellingen vertaald in een aantal indicatoren met meetbare streefwaarden. **PM**

Overigens wordt ten aanzien van de indicatoren en streefwaarden nadrukkelijk opgemerkt dat de mate van realisatie niet alleen afhankelijk is van het succes van het OP voor Noord-Nederland. Diverse andere factoren – buiten de invloedssfeer van het programma – bepalen immers voor een groot deel de voortgang en eindwaarde van deze indicatoren. De huidige programmaperiode heeft aangetoond dat in tijden van bijvoorbeeld economische recessie de waarden van een aantal indicatoren een neerwaartse beweging laat zien, terwijl de projecten en het programma wel aantoonbare positieve resultaten behalen.

2.3 De strategie: Prioriteiten en maatregelen

Op basis van de SWOT-analyse, ontwikkelingsvisie en centrale doelstelling van het programma is een strategie ontwikkeld die een bijdrage moet leveren aan de gewenste ontwikkeling. Bij het formuleren van de strategie is tevens rekening gehouden met de leerervaringen uit de huidige programmaperiode. De strategie voor het OP Noord-Nederland 2007-2013 bestaat uit de volgende prioriteiten en maatregelen:

Prioriteit 1	Innovatie, kenniseconomie en ondernemerschap
Maatregel 1.A	Versterking kennispositie en innovatiekracht Noord-Nederland
Maatregel 1.B	Versterking kennisniveau MKB
Maatregel 1.C	Stimulering van ondernemerschap
Maatregel 1.D	Versterking arbeidsmarktinfrastructuur
Prioriteit 2	Aantrekkelijke steden
Maatregel 2.A	Opwaardering stedelijk voorzieningenniveau
Maatregel 2.B	Bereikbaarheid en mobiliteit
Prioriteit 3	Aantrekkelijke regio's
Maatregel 3.A	Aantrekkelijk landelijk gebied
Maatregel 3.B	Aantrekkelijke bedrijfslocaties
Prioriteit 4	Technische Bijstand

De prioriteiten en maatregelen hangen nauw met elkaar samen en geven gezamenlijk inhoud aan de doelstelling van dit programma. Onderstaand wordt de inhoud van de prioriteiten en maatregelen nader omschreven.

Prioriteit 1 Innovatie, kenniseconomie en ondernemerschap

In de afgelopen periode is – in het kader van het KOMPAS-programma – door Noord-Nederland sterk geïnvesteerd in de noordelijke economie. De strategie was erop gericht om de economische achterstand op de rest van Nederland te verkleinen, bijvoorbeeld in termen van Bruto Regionaal Product, werkloosheid en participatie alsmede het aandeel van de commerciële diensten in de sectorstructuur. Deze strategie heeft gewerkt. Het verschil met de rest van Nederland is kleiner geworden en illustreert de toegenomen vitaliteit van de noordelijke economie.

Zoals Noord-Nederland ook in haar Strategische Agenda heeft uitgesproken, ligt de nadruk in de periode 2007-2013 op het voortbouwen op deze versterkte economische basis. Om in de toekomst de ingezette inhaalslag door te kunnen zetten en de potentiële bijdrage van Noord-Nederland aan de welvaart op regionaal, nationaal en Europees niveau ten volle te benutten, zijn gerichte investeringen noodzakelijk. Investeringen in het innovatievermogen, het opleidingsniveau en het stuwende karakter van de economie. Deze investeringen vormen de rechtstreekse voorwaarden voor de transitie van de noordelijke economie – van oudsher gericht op de maakindustrie – naar een kenniseconomie.

De prioriteit 'Innovatie, kenniseconomie en ondernemerschap' stimuleert juist deze investeringen en wordt concreet vertaald in vier maatregelen:

- 1.A Versterking kennispositie en innovatiekracht Noord-Nederland
- 1.B Versterking kennisniveau MKB
- 1.C Stimulering van ondernemerschap
- 1.D Versterking arbeidsmarktinfrastructuur

Maatregel 1.A Versterking kennispositie en innovatiekracht Noord-Nederland

Om de innovatiekracht en kennispositie van Noord-Nederland te kunnen versterken en vernieuwen, wil het Noorden inspelen op de stuwende kracht die uitgaat van regionale concentraties van innovatieve en kennisintensieve bedrijvigheid. Meer dan het importeren van kennis van buitenaf wordt ingezet op het combineren en toepassen van eigen regionale kwaliteiten. Concreet gaat het dan om het stimuleren en ondersteunen van samenwerking en netwerk- en clustervorming, de doelstelling van maatregel 1.A.

Noord-Nederland kent een groot aantal sectoren die vaak hoogwaardige, kennisintensieve diensten leveren en grote kansen bieden in termen van groeiperspectief en innovatiepotentieel.

- Dit zijn op de eerste plaats de zogenaamde sleutelsectoren, die voldoende massa en perspectief bieden om mee te kunnen draaien in de wereldtop: het energiecluster, het watercluster en de sector multisensorsystemen.
- Daarnaast gaat om de zogenaamde speerpuntsectoren, te weten de sectoren in Noord-Nederland met een bovengemiddeld innovatiepotentieel: agribusiness, chemie, commerciële zorg, life sciences, de ICT-sector, scheepsbouw en toerisme.

De insteek van deze maatregel beperkt zich niet op voorhand tot de hiervoor genoemde sectoren. Gezien de looptijd van het programma moet immers ruimte bestaan om in te kunnen spelen op andere kansen. Desalniettemin worden in Noord-Nederland met name voor deze sectoren unieke kansen voorzien. De sectoren hebben een stuwende functie en zijn in Noord-Nederland reeds sterk vertegenwoordigd, zowel qua bedrijvigheid als kennisinstellingen.

Het versterken van de positie van kansrijke bedrijfssectoren draagt bij aan de groei van werkgelegenheid en de concurrentiekracht. Maatregel 1.A richt zich op uiteenlopende activiteiten om deze positie te versterken en in Noord-Nederland te verankeren. Stimulering van cluster-, keten- en netwerkvorming staat – als inspiratiebron voor innovatie en kennisontwikkeling – centraal en wordt gestimuleerd door middel van fysieke en niet-fysieke investeringen. Enerzijds door bedrijven bij elkaar te brengen, samen te laten werken en complementariteit te ondersteunen en anderzijds door te investeren in voorwaarden en voorzieningen die de prestaties van groepen van bedrijven een impuls geven. Doelstelling is om ook kennisinstellingen hier zoveel mogelijk bij te betrekken.

Noord-Nederland kent een groot aantal onderzoeks- en kennisinstellingen. Het versterken en uitbouwen van deze onderzoeks- en kennisinfrastructuur is een noodzakelijke maatregel om tot duurzame transitie naar een kenniseconomie te komen en behoort derhalve eveneens tot de reikwijdte van de maatregel. Bijvoorbeeld door uitbreiding of oprichting van kenniscentra en het faciliteren en stimuleren van R&D-activiteiten in de regio. Tot het laatste behoort ook het ondersteunen van onderzoeksprojecten en experimentele projecten, die gericht zijn op ontwikkeling van nieuwe technologieën en methodes en de demonstratie en toepassing daarvan.

Voorts wordt ingezet op projecten die de positie van kansrijke sectoren in Noord-Nederland verstevigen. Daarbij wordt in het bijzonder gedacht aan promotie en imagovorming binnen en buiten Noord-Nederland alsmede stimulering van samenwerking met bedrijven en kennisinstellingen in de rest van Europa of zelfs daarbuiten. Juist deze activiteiten moeten gericht bijdragen aan het vergroten van de betekenis van specifieke sectoren voor Noord-Nederland en andersom.

Projectcategorieën:

- Oprichten en uitbreiden kenniscentra
- Ontwikkeling onderzoeksfaciliteiten bij kennisinstellingen
- Clustervorming in sectoren en ketens
- Ontwikkeling technologie en innovatie in sleutel- en speerpuntsectoren
- Ontwikkeling faciliteiten op kenniscampus grote steden
- Opschaling en bredere toepassing van ontwikkelde kennis (o.a. waterzuivering)
- Ontwikkeling databanken
- Ontwikkeling alternatieve (duurzame) toepassingen energie

Maatregel 1.B Versterking kennisniveau MKB

Het MKB neemt in Noord-Nederland 75% van de werkgelegenheid voor zijn rekening en is daarmee van bovengemiddeld belang voor de noordelijke economie. Dit MKB opereert evenals de grote bedrijven in toenemende mate in een dynamische, globaliserende economie. Dit maakt vernieuwing en innovatie in het MKB niet alleen noodzakelijk, maar schept ook nieuwe kansen voor groei en ontwikkeling. De snellere besluitvorming, grotere flexibiliteit en betere mogelijkheden tot experimenteren zijn voordelen die juist het MKB in staat stellen snel op nieuwe ontwikkelingen in te spelen.

Om als MKB te kunnen innoveren en vernieuwen, is kennis echter een belangrijk ingrediënt. Deze kennis wordt niet alleen ontwikkeld door het MKB, maar veelal door kennis- en onderzoeksinstituten of R&D-afdelingen van grotere bedrijven. Een deel van het MKB is – als toeleverancier of afsplitsing – gelieerd aan dergelijke instellingen en bedrijven en maakt reeds gebruik van daar aanwezige kennis. Voor het merendeel van het MKB is die relatie of samenwerking echter minder vanzelfsprekend.

Doelstelling van deze maatregel is het vergroten van het kennisniveau bij het MKB om het aanwezige innovatiepotentieel bij het MKB ten volle te kunnen voeden en benutten. De maatregel is erop gericht om kennis richting het MKB te ontsluiten en de toepassing van kennis binnen het MKB te stimuleren.

Investeringsvragen worden voorzien die vraag en aanbod van kennis bij elkaar brengen en bijdragen aan kennisoverdracht richting het MKB. Dan gaat het bijvoorbeeld om het transparant en bekend maken van het aanbod aan kennis dat bij kenniscentra en onderwijs- en onderzoeksinstituten aanwezig is. Ook het vergroten van de aantrekkingskracht en toepassingsgerichtheid van het aanbod is van groot belang.

Verder staat het stimuleren van circulatie en overdracht van kennis in de regio centraal. Bijvoorbeeld door te investeren in samenwerkingsverbanden waarin kennis- en onderwijsinstellingen en het MKB participeren of intermediaire functies. Dergelijke samenwerkingsverbanden of intermediaire functies kunnen tevens gericht zijn op het concreet toepassen van nieuwe kennis in het MKB en – als afgeleide daarvan – het ontwikkelen van de kennisvraag.

Specifieke aandacht wordt besteed aan de toepassing van ICT in het noordelijke MKB. ICT is in Noord-Nederland niet alleen een belangrijke sector, maar ook een kerntechnologie die binnen het MKB niet altijd optimaal wordt benut. Binnen het programma wordt ontwikkeling van toepassingen van ICT ondersteund evenals de promotie van deze toepassingen. Het stimuleren van het daadwerkelijk gebruik van ICT-toepassingen door het MKB hoort hier logischerwijs ook bij.

Projectcategorieën:

- Stimuleren en faciliteren spinoff kennisinstellingen
- Uitbreiding kennisoverdracht via technologische werkplaatsen
- Ontwikkeling nieuwe samenwerkingsverbanden tussen kennisinstellingen en MKB
- Ontwikkelen en stimuleren ICT-toepassingen

Maatregel 1.C Stimulering van ondernemerschap

De basis voor een innovatieve en vitale economie is ondernemerschap en de wil om te investeren in nieuwe bedrijfsactiviteiten. Die investeringen maken innovatie en ontwikkeling of toepassing van kennis concreet mogelijk. Noord-Nederland wil via deze maatregel (startende) ondernemers de impuls geven om zich te ontwikkelen en hun innovatiekracht te benutten. Dit moet leiden tot een toename van het aantal startende ondernemers en succesvolle doorgroei van bestaande ondernemers.

Noord-Nederland heeft in de afgelopen periode goede ervaringen opgedaan met bedrijfsgeschiedten om het ondernemerschap te stimuleren. Dergelijke regelingen worden ook binnen deze maatregel gefinancierd, maar zullen selectiever zijn dan in het verleden. De regelingen zullen direct bijdragen aan de gewenste transitie van Noord-Nederland. Dan gaat het in bijzonder om investeringen in nieuwe product-marktcombinaties en innovatie alsmede om investeringen in marktverbreding en exportbevordering. Het laatste is een belangrijke maatstaf voor het stuwende karakter van het bedrijfsleven. Voorts vormen investeringen in ontwikkeling en toepassing van milieuvriendelijke technologie binnen het bedrijfsleven een prioritair onderwerp.

Overigens richt Noord-Nederland zich niet alleen op subsidieregelingen om de gewenste ontwikkelingen aan te jagen, maar worden ook projecten voorzien die de kapitaalmarkt voor (startende) ondernemingen ontsluiten. Met name in de vorm van risicokapitaal, leningen of garanties. Verder wordt ingezet op voorwaardenscheppende projecten om ondernemerschap te ondersteunen, in het bijzonder door het organiseren van samenwerkingsverbanden.

Een specifieke doelgroep voor de maatregel vormen startende en doorstartende ondernemers. Deze doelgroep vormt een belangrijke voedingsbodem voor een dynamische en innovatieve economie en wordt op uiteenlopende wijzen gestimuleerd. Naast de eerder genoemde maatregelen worden projecten gefinancierd die bijvoorbeeld ondernemerskwaliteiten vergroten dan wel zorgdragen voor begeleiding van startende en doorstartende ondernemers. Ook de beschikbaarheid van faciliteiten zoals ondernemersloketten is een aandachtspunt. In dat kader wordt ook ingezet op modernisering en verbetering van de dienstverlening van de publieke sector richting ondernemers, waarbij inzet van nieuwe technologie wordt gestimuleerd. Met name de steden in Noord-Nederland vormen plaatsen waar startend ondernemerschap zich concentreert. De maatregel draagt dan ook direct bij aan de ontwikkeling van de wijk- en buurteconomie in deze steden, als zijnde plekken waar innovatieve ondernemers – zoals creatieve starters – zich goed kunnen ontwikkelen.

Specifieke aandacht gaat binnen de maatregel uit naar hightech starters, vaak voortkomend als spin-off van bestaande kennisinstellingen en bedrijven. Bijvoorbeeld onderzoekers die hun kennis vermarkten of studenten aan de universiteit of hogescholen die onderzoek in nieuwe producten of diensten omzetten in nieuwe bedrijfsactiviteiten. Deze groep heeft vaak de potentie om snel te groeien en is een bron van creatieve vernieuwing. Het opsporen en ondersteunen van deze high tech starters is om die reden een belangrijke doelstelling.

De maatregel heeft overigens een nauwe relatie met maatregel 3.B. Binnen die maatregel worden investeringen in aantrekkelijke locaties voor ondernemers mogelijk gemaakt.

Projectcategorieën:

- Opzetten financieringsinstrumentarium voor bedrijfsleven (leningen, garanties, risicokapitaal)
- Ontwikkeling bedrijfsgerichte regelingen voor bedrijfsleven (advies, investering, export, clustervorming)
- Ontwikkeling nieuwe productmarktcombinaties
- Verbeteren informatievoorziening voor startende ondernemers
- Ontwikkeling wijk- en buurteconomie als voorwaarde voor startende ondernemers (incl. ondernemersloketten)

Maatregel 1.D Versterking arbeidsmarktinfrastructuur

Met arbeidsmarkt- en scholingsbeleid wil Noord-Nederland investeren in de noodzakelijke randvoorwaarden die een beleid gericht op kenniseconomie en innovatiekracht succesvol maken. Mensen zijn immers de belangrijkste dragers van kennis en innovatieprocessen. Een samenhangende aanpak staat centraal, met aandacht voor onderwijsbeleid, arbeidsmarkt, ondernemerschap en human resource management. Centraal staan kennis, kunde en mobiliteit. Enerzijds bij de huidige beroepsbevolking – werkend of werkzoekend – en anderzijds bij de toekomstige beroepsbevolking oftewel de leerlingen van lager, middelbaar of hoger onderwijs.

De aanpak bestaat uit uiteenlopende maatregelen die voor een deel worden gestimuleerd vanuit dit met EFRO-middelen gefinancierde programma. Maatregel 1.D richt zich met name op het verbeteren van de arbeidsmarktinfrastructuur door te investeren in voorzieningen en het organiserend vermogen. Andere onderdelen van de aanpak worden ingepast in het ESF programma, dat Noord-Nederland in sterke mate vanuit een regionale invalshoek wil besturen. Binnen dit ESF programma gaat het meer om bekostiging van opleidingstrajecten en bevordering van de kwaliteit van het onderwijs.

Maatregel 1.D concentreert zich concreet op uitbreiding en modernisering van de opleidingsinfrastructuur. Enerzijds publieke en private opleidingsinfrastructuur die werkenden en werkzoekenden in staat moet stellen om hun competenties en vaardigheden te ontwikkelen. Anderzijds de opleidingsinfrastructuur waarvan beroepsopleidingen voor hun leerlingen gebruik maken. Hierbij gaat het niet om investeringen in de reguliere infrastructuur zelf, maar om aanvullende voorzieningen gericht op ontwikkeling van specifieke op het bedrijfsleven toegesneden competenties. Ook gecombineerd gebruik en het optimaal benutten van opleidingsinfrastructuur wordt ondersteund.

Voorts worden investeringen in het organiserend vermogen van de arbeidsmarkt binnen deze maatregel voorzien. Samenwerking tussen opleidingsinstellingen worden actief gestimuleerd, met het oog op verbetering en ontsluiting van het opleidingsaanbod in de regio. Met dezelfde doelstelling worden ook samenwerkingsverbanden tussen opleidingsinstellingen en het bedrijfsleven ondersteund.

De eerder genoemde inspanningen zullen alleen resultaat hebben wanneer ook binnen het bedrijfsleven zelf de noodzaak van de integrale aanpak wordt erkend. Hier zal dit met name vorm moeten krijgen in een actief HRM-beleid gericht op sociale innovatie. Hiermee wordt bedoeld dat bedrijven intern een klimaat moeten creëren waarin medewerkers ook gemotiveerd zijn om bij te dragen aan innovatie en verandering. Noord-Nederland wil bedrijven hier direct in ondersteunen, bijvoorbeeld via investeringen in HRM-beleid en aanpassing van werkprocessen of door samenwerking met kennisinstellingen op het gebied van personeel en organisatie. Daarnaast zijn ook voorwaardenscheppende maatregelen mogelijk die de doelstelling ondersteunen, bijvoorbeeld in de vorm van voorzieningen die de combinatie van opleiding, werk en zorg vereenvoudigen.

Projectcategorieën:

- Ontwikkeling praktijkcentra
- Uitbreiding en modernisering opleidingsinfrastructuur (geen reguliere infrastructuur)
- Stimuleren samenwerking onderwijsinstellingen - bedrijfsleven
- Stimuleren sociale innovatie in bedrijfsleven (bijvoorbeeld professionalisering HRM beleid voor het MKB)

Prioriteit 2 Aantrekkelijke steden

De vier grootste steden in Noord-Nederland vormen een belangrijke pijler van de noordelijke economie. Samen beschikken zij over een enorm economisch potentieel. Werkgelegenheid, stuwende bedrijvigheid, kennisinfrastructuur, innovatief vermogen en arbeidspotentieel zijn geconcentreerd in de stedelijke gebieden. Om het regionale innovatievermogen in geheel Noord-Nederland te kunnen stimuleren en daarmee de concurrentiekracht te vergroten, zijn aantrekkelijke steden een noodzakelijke voorwaarde; niet alleen als werklocatie, maar ook als woonplaats.

Onder de prioriteit 'aantrekkelijke steden' moeten de juiste randvoorwaarden worden gecreëerd, waarbinnen het innovatieve vermogen van steden tot bloei kan komen. Anders gezegd: de kenniseconomie gedijt alleen in een aantrekkelijk ondernemingsklimaat. De kwaliteit van de omgeving is daarbij een belangrijke factor. De inzet van de Europese structuurfondsen moet daarom ook gebruikt worden voor investeringen in een aantrekkelijk woon- en werkklimaat, om bij te dragen aan economische groei, innovatie en werkgelegenheid. Binnen deze prioriteit ligt het accent op een verbetering van het stedelijk voorzieningenniveau en een verbetering van de bereikbaarheid en mobiliteit.

De prioriteit bestaat uit twee maatregelen:

- 2.A Opwaardering stedelijk voorzieningenniveau**
- 2.B Bereikbaarheid en mobiliteit**

Maatregel 2.A Opwaardering stedelijk voorzieningenniveau

De steden willen de komende jaren inzetten op een goed vestigingsklimaat waar het door aanwezigheid van cultuur en een diversiteit aan voorzieningen goed en inspirerend wonen en werken is. Dit vergroot de aantrekkelijkheid van de grote steden als vestigings- en woonplaats en is essentieel voor het aantrekken en behouden van dynamische, jonge mensen die belangrijk zijn voor het aanjagen van creativiteit en innovatie in de steden. Het doel van deze maatregel is het versterken en opwaarderen van het voorzieningenniveau in de steden ten einde aantrekkelijk te blijven als woon- en werklocatie voor mensen en bedrijven.

Centraal in deze maatregel staat verbetering van de toeristisch-recreatieve en culturele voorzieningen en infrastructuur. Versterking van het stedelijk toerisme vindt plaats door een verdere uitbouw van de aanwezige topattracties en voorzieningen. Een professionele vermarkting van het toeristisch aanbod behoort ook tot de mogelijkheden. Toepassing van nieuwe technologieën en innovaties om het aanbod te versterken en te vermarkten heeft daarbij een belangrijke pré. Specifieke aandacht komt toe aan het zakelijk toerisme dat in de steden aan betekenis wint en een belangrijk rol vervult in de promotie van de stad. Hoogwaardige voorzieningen op het gebied van kunst, cultuur en ontspanning zijn noodzakelijk om het zakelijk toerisme te stimuleren. Tevens kan gedacht worden aan de relatie tussen economie en (top)sportvoorzieningen.

Daarnaast beschikken de steden met diverse musea, kunstvakopleidingen en tal van podia voor muziek en theater over een interessante culturele infrastructuur en cultuurhistorische schatten. Voor de verdere ontwikkeling van creatieve milieus ('creative cities') – milieus waarin het draait om creativiteit, kennis, vaardigheden en talenten – is het van belang om de culturele infrastructuur te versterken. Naast fysieke investeringen in het culturele aanbod worden ook acties voorzien die de belevingswaarde van cultuur(historie) versterken, bijvoorbeeld door de organisatie van tentoonstellingen, festivals en evenementen die (inter)nationaal tot de verbeelding spreken. Tevens is de verdere ontwikkeling van formele en informele netwerken van kunst, wetenschap en bedrijfsleven een belangrijke uitdaging binnen deze maatregel. Deze netwerken versterken de culturele infrastructuur en zorgen voor efficiency- en schaalvoordelen.

Projectcategorieën:

- Opwaarderen cultureel erfgoed
- Uitbreiding en modernisering cultureel aanbod/museum aanbod (incl. stimuleren belevingswaarde)
- Ontwikkeling stedelijke centra
- Uitbouw topattracties op toeristisch gebied
- Verbetering samenwerking en netwerkvorming culturele organisaties

Maatregel 2.B Bereikbaarheid en mobiliteit

In de ontwikkeling naar een kenniseconomie is bereikbaarheid één van de kernkwaliteiten. Bereikbaarheid is voor het bedrijfsleven een belangrijke vestigingsfactor. Hoewel Noord-Nederland op regionaal niveau geen bereikbaarheidsproblematiek kent zoals in andere delen van het land, vraagt met name de situatie in de grote steden wel degelijk aandacht. In en rond de steden is sprake van congestie en vragen nieuwe economische ontwikkelingen om investeringen in het openbaar vervoer. Juist in de steden concentreert zich de kennisintensieve bedrijvigheid. Door met name de steden goed te ontsluiten, kunnen deze als knooppunt van verkeersstromen en plaatsen waar bedrijvigheid en kennis zich concentreren beter functioneren als trekker van de noordelijke economie.

De EFRO middelen worden niet ingezet voor de ontwikkeling van basisinfrastructuur, maar voor de ontwikkeling en toepassing van innovatieve oplossingen die de fysieke bereikbaarheid van steden vergroten. Deze toepassingen moeten leiden tot een betere sturing van mobiliteit (betere benutting van aanwezige infrastructuur) en een verlaging van milieubelasting. Het ontwikkelen van innovatieve vormen van openbaar vervoer vormt ook een belangrijk onderdeel van deze maatregel.

Daarnaast moet ICT meer toegepast worden in informatievoorziening en –systemen voor reizigers. Geavanceerde reizigersinformatiesystemen over bijvoorbeeld verwachte reistijden, afwijkingen in planning en alternatieve routes moeten via centrale systemen in voertuigen, op haltes, in station en in bussen een plaats krijgen.

Tevens worden acties voorzien die de toegankelijkheid en het efficiënt gebruik van ICT diensten bevorderen. ICT bereikbaarheid is een wezenlijk onderdeel van een concurrerend vestigingsklimaat. Om effectief gebruik te kunnen maken van de huidige en toekomstige diensten en applicaties zijn investeringen in ICT infrastructuur (vast en draadloos) en datacenterfaciliteiten noodzakelijk. In niet-fysieke zin is ruimte voor initiatieven gericht op de ontwikkeling van (software)platforms om dienstenaanbieders te faciliteren om snel nieuwe diensten te ontwikkelen en op de markt te brengen.

Projectcategorieën:

- Verbeteren ICT bereikbaarheid steden
- Ontwikkeling innovatieve reizigersinformatiesystemen
- Ontwikkeling innovatieve vormen van openbaar vervoer
- Innovatief mobiliteitsmanagement
- Directe ontsluiting van bovenregionale stedelijke voorzieningen en topattracties

Prioriteit 3 Aantrekkelijke regio's

Een aantrekkelijk ondernemingsklimaat is een absolute voorwaarde om Noord-Nederland concurrerend te houden. Naast de traditionele factoren als infrastructuur en bedrijfsruimte wordt ook een aantrekkelijke woonomgeving van steeds groter belang. Dit geldt niet alleen voor de steden (prioriteit 2), maar voor Noord-Nederland als geheel. Het landelijk gebied staat geografisch en functioneel in nauwe verbinding met het stedelijk gebied. Dat betekent dat ook het landelijk gebied in Noord-Nederland een belangrijke functie heeft als het gaat om het concurrentievermogen van de regionale economie. In deze prioriteit staan een aantrekkelijk landelijk gebied en aantrekkelijke bedrijfslocaties in de regio (niet uitsluitend voor landelijk gebied) centraal.

De volgende maatregelen staan centraal in de prioriteit 'aantrekkelijke regio's':

- 3.A Aantrekkelijk landelijk gebied**
- 3.B Aantrekkelijke bedrijfslocaties**

Maatregel 3.A Aantrekkelijk landelijk gebied

Een van de onderscheidende kwaliteiten van Noord-Nederland is de ruimte in combinatie met unieke landschaps- en natuurwaarden van nationale en internationale betekenis. Mensen die wonen en werken in de stad zoeken vaak het landelijk gebied op om de stedelijke drukte te ontvluchten en daar te recreëren. Het landelijk gebied krijgt daarmee een belangrijke functie voor de ontwikkeling van de steden en Noord-Nederland als geheel. Vandaar dat ook de (landschappelijke) kwaliteiten van het landelijk gebied versterkt moeten worden. Gezien de grote bezoekersaantallen neemt het waddengebied hier een belangrijke positie in. Het centrale doel van deze maatregel is het behoud en versterking van het landelijk gebied in Noord-Nederland. Belangrijke uitgangspunten zijn dat acties een economische meerwaarde hebben en bijdragen aan het regionale concurrentievermogen.

De diversiteit van het landelijk gebied maakt vele vormen van recreatie mogelijk, zowel dagrecreatie als verblijfsrecreatie. Versterking van de toeristisch-recreatieve infrastructuur (o.a. routestructuren) en voorzieningen in het landelijk gebied is een belangrijk onderdeel van deze maatregel. Daarnaast wordt de samenwerking tussen bedrijven in de toeristische sector gestimuleerd, alsmede gezamenlijke markt- en productontwikkeling en de toepassing van nieuwe technologieën, bijvoorbeeld voor toervaart of lange-afstandswandelen en –fietsen. Samenwerking met kennisinstellingen voor bijvoorbeeld onderzoek naar en ontwikkeling van (internationale) toeristische programma's en projecten behoort ook tot de mogelijkheden.

Het landelijk gebied in Noord-Nederland heeft kwaliteiten en een sterke identiteit, die per streek enorm kan verschillen. De kwaliteiten liggen in de sfeer van landschap en landschapselementen, cultuur, authenticiteit, natuur en water. Ze vormen belangrijke motieven voor toeristisch verblijf of permanente vestiging. Blijvende investeringen in ontwikkeling en verbetering van natuurwaarden en waterkwaliteit, bij voorkeur door innovatieve methoden, zijn dan ook noodzakelijk om deze kwaliteiten te blijven versterken. Voorwaarde is dat sprake is van een economische relevantie, bijvoorbeeld als onderdeel van een toeristisch product of van een onderzoeksproject naar nieuwe (zuivering- of beheer-) technologieën.

Voor instandhouding of versterking van het landelijk gebied is het tot slot van belang om bestaande voorzieningen op peil te houden. Het bundelen van diverse voorzieningen is hierbij vaak de enige mogelijkheid. Binnen deze maatregel wordt dan ook de ontwikkeling van multifunctionele accommodaties ('kulturhusen') gestimuleerd. Naast het sociaal-maatschappelijke belang van deze voorzieningen versterken ze ook vaak de werkgelegenheid en daarmee de lokale economie van het landelijk gebied.

Projectcategorieën:

- Behoud en verbetering waarden natuur, landschap en water
- Ontwikkeling nieuwe publieksattracties rond sleutel- en speerpuntsectoren
- Stimuleren samenwerking tussen bedrijven in toeristische sector
- Implementatie nieuwe technologieën in toerisme
- Ontwikkeling nieuwe productmarkt combinaties
- Verbeteren ontsluiting vaarroutes en creëren nieuwe opstappunten

- Ontwikkeling multifunctionele accommodaties in landelijke kernen

Maatregel 3.B Aantrekkelijke bedrijfslocaties

Het verbeteren van het noordelijke vestigingsklimaat voor (kennisgeoriënteerde) bedrijven kan worden bereikt door het creëren van aantrekkelijke locaties in de directe omgeving van kennisinstellingen, maar ook door verouderde bedrijventerreinen voor nieuwvestiging geschikt te maken. Dit laatste is noodzakelijk, omdat ruimte voor bedrijvigheid schaars is en bestaande bedrijventerreinen na revitalisering ook de potentie hebben om tegemoet te komen aan de eisen die de beoogde bedrijven aan een locatie te stellen. Voorbeelden van revitalisering zijn onder andere verbetering van de bereikbaarheid en veiligheid, aanleg parkeerplaatsen, verbetering uitstraling en openbare ruimte, etc. De doelstelling van deze maatregel is het ontwikkelen van nieuwe en het upgraden van bestaande bedrijfslocaties zodat voldoende ruimte bestaat voor de ontwikkeling van nieuwe kennisgeoriënteerde bedrijvigheid en werkgelegenheid wordt behouden en gecreëerd.

Naast bestaande en nieuwe bedrijfsterreinen – in het bijzonder met bovenregionale waarde – heeft deze maatregel ook betrekking op de ontwikkeling en upgradering van stationsgebieden en bedrijfsverzamelgebouwen. Stationsgebieden zijn de entree en het visitekaartje van de steden. Met name voor de dienstensector liggen hier veel mogelijkheden voor groei en innovatie. Intensivering van bestaande functies in combinatie met aanpassing van de bestaande infrastructuur is mogelijk binnen deze maatregel. Bedrijfsverzamelgebouwen zijn vaak interessante locaties voor starters en daarom is de beschikbaarheid van voldoende kleinschalige en hoogwaarde bedrijfsruimtes een belangrijke voorwaarde voor nieuw ondernemerschap. Specifieke aandacht gaat ook uit naar ontwikkeling van bedrijfslocaties rondom de universiteit, hogescholen en andere kennisintensieve organisaties (bv. ziekenhuizen). Juist deze locaties zijn broedplaatsen voor innovatieve ideeën en nieuw ondernemerschap.

Naast het creëren en inrichten van de ruimte bestaat binnen deze maatregel ook aandacht voor meer randvoorwaardelijke investeringen. Een voorbeeld hiervan is parkmanagement dat zorgt voor schaal- en milieuvriendelijke investeringen (duurzaam veilig, collectieve inkoop producten en diensten, gebruik hernieuwbare energiebronnen, milieubesparende maatregelen). Ook het verbeteren van de informatievoorziening over vraag en aanbod van bedrijfslocaties middels innovatieve concepten en ICT toepassingen wordt gestimuleerd.

Projectcategorieën:

- Ontwikkelen of moderniseren van bedrijfsverzamelgebouwen (o.a. ICT ontsluiting)
- Ontwikkelen breedbandtechnologie op bedrijventerreinen
- Revitaliseren van bedrijventerreinen
- Ontsluiten van bedrijventerreinen
- Parkmanagement
- Herinrichting vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen, bijvoorbeeld tot vestigingsplaats voor zakelijke dienstverlening

Prioriteit 4 Technische Bijstand

De uitvoering van Europese programma's vraagt een bijzondere inzet op het gebied van beheer en begeleiding. Besluitvorming door bestuurders via een Stuurgroep of Comité van Toezicht moet worden ondersteund door een deskundig apparaat dat verantwoordelijk is voor alle uitvoerende programmabeheeractiviteiten. Binnen het programma wordt hierin voorzien door de prioriteit Technische Bijstand.

Deze prioriteit richt zich hoofdzakelijk op de beheersmatige activiteiten die in het kader van het programmamanagement moeten worden uitgevoerd. Hieronder valt de inzet voor begeleiding van projecten in het proces van intake tot besluitvorming, voor financiële administratie en beheer, ondersteuning van de bestuurlijke structuur en overige secretariaatswerkzaamheden. Andere activiteiten hebben betrekking op informatievoorziening en publiciteit, evaluatie, onderzoek en de aanschaf van hard- en software voor management, monitoring en evaluatie.

Projectcategorieën:

- (Administratief) beheer programma
- Ontwikkeling/aanschaf monitoringsysteem
- Evaluatie en onderzoek
- Promotie en publiciteit

2.4 Horizontale prioriteiten

De set van prioriteiten en maatregelen zoals toegelicht in paragraaf 2.3 geeft invulling aan de strategie die Noord-Nederland hanteert om haar doelstellingen te bereiken. De prioriteiten en maatregelen omvatten vanuit die invalshoek een groot aantal verschillende onderwerpen.

De strategie die binnen het OP door Noord-Nederland wordt gekozen houdt met nadruk rekening met zogenaamde horizontale doelstellingen. Het betreft doelstellingen die centraal staan in het beleid van de Europese Commissie en ook door Noord-Nederland worden onderschreven. De horizontale doelstellingen kennen aanknopingspunten binnen een groot aantal maatregelen van het OP. De uitwerking hiervan wordt tijdens de uitvoeringsperiode bewaakt via de werving en selectie van projecten. Daarnaast komen de doelstellingen terug in communicatie-uitingen rond het OP, zoals bijeenkomsten en brochures.

Gelijkheid van kansen voor mannen en vrouwen

Gelijkheid van kansen voor mannen en vrouwen is een basisbeginsel dat in het beleid van de Europese Commissie reeds lange tijd wordt benadrukt. Ook in eerdere Europese medegefinancierde programma's in Noord-Nederland komt dit als horizontale doelstelling terug en is een bijdrage geleverd via diverse projecten.

De mogelijkheid om bij te dragen aan bevordering van gelijkheid van kansen voor mannen en vrouwen wordt binnen het OP binnen alle maatregelen getoetst. De duidelijkste bijdrage wordt echter verwacht binnen projecten die direct bijdragen aan het vergroten van de arbeidsmarktparticipatie, een van de doelstellingen van het OP. De participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt blijft immers nog steeds achter. Wel wordt opgemerkt dat de groei van de arbeidsmarktparticipatie in Noord-Nederland in de afgelopen jaren met name bij vrouwen heeft plaats gevonden.

In het bijzonder maatregel 1.D 'Versterking arbeidsmarktinfrastructuur' richt zich op het creëren van voorwaarden die de werking van de arbeidsmarkt verbeteren, inclusief het verhogen van de participatiegraad. Bevordering van gelijke kansen voor vrouwen is een belangrijk aandachtspunt. De maatregel kent bovendien een sterke relatie met initiatieven die zullen worden gefinancierd vanuit Doelstelling 2 – ESF. Ook daar is veel aandacht voor de arbeidsmarktpositie van vrouwen, bijvoorbeeld via het verhogen van het opleidingsniveau. Voorts liggen ook binnen andere maatregelen projecten voor de hand die bijdragen aan de kansen voor vrouwen. Bevordering van ondernemerschap binnen deze doelgroep is een expliciete mogelijkheid binnen maatregel 1.C 'Stimulering van ondernemerschap'. Maatregel 3.A maakt de realisatie van accommodaties en voorzieningen in het landelijk gebied mogelijk, waarmee onder meer de participatie van vrouwen in het arbeidsproces kan worden gefaciliteerd. Bijvoorbeeld via functies als kinderopvang en training.

Duurzame ontwikkeling

Bevordering van duurzame ontwikkeling is een doelstelling die maatschappelijk breed wordt gedragen en wordt ondersteund. Ook in de noordelijke beleidsvisie komt dit met nadruk terug. Duurzame ontwikkeling wordt daarbij beschouwd als een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generaties, zonder de mogelijkheden voor toekomstige generaties in gevaar te brengen om ook in hun behoeften te voorzien.

Het OP is erop ingericht om duurzame ontwikkeling ook daadwerkelijk te stimuleren en mogelijk te maken met behulp van financiële bijdragen. Gelet op de economische invalshoek van het programma zet het OP met name in op bevordering van duurzaamheid in combinatie met het versterken van de sociaal-economische structuur van het Noorden.

Het programma draagt in volle breedte bij aan het streven naar duurzame ontwikkeling. Binnen prioriteit 1 gaat het bijvoorbeeld om stimulering van kennis en innovatie. Ontwikkeling en toepassing van milieuvriendelijke technologie is een van de speerpunten, die duurzame productie van alle sectoren ten goede kan komen. De concentratie van bedrijvigheid en kennis in het energiecluster en het watercluster biedt in Noord-Nederland zelfs zoveel potentie dat deze clusters – door de juiste voorwaarden te creëren – in staat worden geacht tot ontwikkeling van kennis en technologieën te komen die duurzame ontwikkeling tot ver buiten Noord-Nederland mogelijk maken.

Binnen prioriteit 2 wordt in meerdere opzichten een bijdrage aan duurzame ontwikkeling nagestreefd. Maatregel 2.A 'Opwaardering stedelijk voorzieningenniveau' richt zich op stedelijke voorzieningen, waarbij behoud en duurzaam gebruik van cultuurhistorisch erfgoed zowel doel als middel is. Maatregel 2.B 'Bereikbaarheid en mobiliteit' zet daarentegen in op bereikbaarheid. Hoewel Noord-Nederland qua congestie en luchtvervuiling boven het Nederlands gemiddelde presteert, is aandacht nodig om de bereikbaarheid – als belangrijke vestigingsplaatsfactor – te vergroten. Het OP wil dit met name bereiken via innovatieve vervoersvormen, onder meer binnen het openbaar vervoer. Daarmee wordt mede een verbetering van de milieusituatie in en rond de steden nagestreefd.

Duurzaamheid binnen prioriteit 3 is vooral gekoppeld aan de grote natuurlijke waarde van Noord-Nederland. Met name binnen maatregel 3.A 'Aantrekkelijk landelijk gebied' worden bijvoorbeeld grote kansen voorzien voor ontwikkeling van natuur en landschap in combinatie met ontwikkeling van economische functies. Die combinatie leidt ertoe dat er daadwerkelijk een duurzame – want rendabele – basis wordt gecreëerd voor behoud en ontwikkeling van de natuurlijke waarden in Noord-Nederland.

Transnationale samenwerking

De situatie in Noord-Nederland staat niet op zichzelf. Andere regio's binnen en buiten de Europese Unie kennen vergelijkbare kansen, knelpunten en ideeën. Voor noordelijke organisaties als kennisinstellingen en bedrijven kan samenwerking buiten de landsgrenzen bovendien het middel zijn om nieuwe mogelijkheden te verkennen en te benutten. Het ligt dan ook voor de hand dat Noord-Nederland, evenals de Europese Commissie, veel belang hecht aan samenwerking tussen noordelijke en buitenlandse organisaties.

Via actieve sturing op mogelijkheden binnen programma als Doelstelling 3 2007-2013 willen de partners in Noord-Nederland transnationale samenwerking met buitenlandse partners stimuleren. Op de eerste plaats met de Duitse buurregio's in de Eems-Dollard Regio, een regio waarmee van oudsher uitstekende contacten bestaan. Deze zijn onder meer met behulp van opeenvolgende INTERREG-programma's tot stand gekomen en worden in de komende periode vervolgd. Niet alleen via Doelstelling 3, maar ook door grensoverschrijdende afstemming van programma's als Doelstelling 2. In 2006 is daartoe reeds overleg gevoerd over gezamenlijke mogelijkheden en acties, gerelateerd aan het voorliggende OP en het OP aan de Duitse zijde van de grens. Uiteraard zet het OP ook in op samenwerking met andere buitenlandse regio's.

Transnationale samenwerking is een doelstelling binnen alle prioriteiten van het OP en wordt actief gestimuleerd via projecten of onderdelen van projecten. Prioriteit 1 biedt bijvoorbeeld veel ruimte voor samenwerking met buitenlandse kennisinstellingen op die terreinen waar dit een wederzijds belang dient. Daarnaast heeft stimulering van buitenlandse activiteiten van het bedrijfsleven de aandacht als noodzakelijke voorwaarde voor een gezonde economische structuur. Clustervorming, exportstimulering en promotie zijn voorbeelden.

De prioriteiten 2 en 3 lenen zich voor uitwisseling en toepassing van kennis en ervaring in samenwerking met partners over de grenzen heen. Het OP zoekt daarom nauwe samenwerking met initiatieven en mogelijkheden binnen Doelstelling 3. Door de strategieën op elkaar af te stemmen wordt complementariteit nagestreefd en wordt vanuit zowel Doelstelling 2 als Doelstelling 3 een combinatie van mogelijkheden geboden die tezamen organisaties in Noord-Nederland tot transnationale samenwerking aanzetten. Dit betekent dat reeds in de fase van werving en selectie gekeken zal worden naar de juiste positionering van projecten binnen de verschillende programma's en initiatieven met elkaar in verband worden gebracht.

Algemene kenmerken			
Sterk	Kans	Zwak	Bedreiging
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sterk gevarieerd landschap met grote natuur- en cultuurhistorische waarden ▪ Veel ruimte voor werken en wonen 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kwaliteit ruimte belangrijke vestigingsplaatsfactor als woon- en werkplaats 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sterke vergrijzing ▪ Ontgroening 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wegtrekken van hooggeschoolden ▪ Vergrijzing betekent toenemende druk op voorzieningen ▪ Voorzieningenniveau in landelijk gebied onder druk
Arbeidsmarkt			
Sterk	Kans	Zwak	Bedreiging
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Toename aantal bedrijfsvestigingen, waaronder startende ondernemers ▪ Toename werkgelegenheid in economische kernzones ▪ Sterkere stijging participatiegraad t.o.v. Nederlands gemiddelde ▪ Groot deel werkgelegenheid geconcentreerd in kernzones 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ruimte voor verdere stijging van de participatiegraad ▪ Potentieel grote groep hoog opgeleiden 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Relatief lage participatiegraad ▪ Relatief hoge werkloosheid ▪ Relatief laag opleidingsniveau ▪ Bruto regionaal product onder nationaal gemiddelde ▪ Besteedbaar inkomen onder nationaal gemiddelde 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Minder aanbod op arbeidsmarkt door vergrijzing en ontgroening ▪ Niet tijdig kunnen inspelen op groeimarkten in het buitenland als gevolg van de sterke oriëntatie op binnenlandse markt
Economische structuur			
Sterk	Kans	Zwak	Bedreiging
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Veel starters en MKB ▪ Aanwezigheid creatieve sector in stedelijke zones ▪ Sterke landbouw ▪ Veel stuwende MKB bedrijven op platteland ▪ Ruimte voor grootschalige landbouw ▪ Aanwezigheid van een aantal sleutelgebieden en speerpuntsectoren met internationale potentie en groeiperspectieven ▪ Kwaliteit natuur en landschap als basis voor toeristisch-recreatieve ontwikkeling 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Spin off van kennisinstellingen ▪ Ontwikkeling creatieve industrie in stedelijke gebieden ('creative cities') ▪ Groei sector zakelijke dienstverlening ▪ Verdere ontwikkeling sleutelgebieden en speerpuntsectoren ▪ Overloop vanuit de Randstad ▪ Uitbouw toeristische sector ▪ Verbreding agrarische bedrijfsvoering met nevenactiviteiten (inclusief biologische landbouw) ▪ Modernisering van de landbouwsector (agro-innovaties) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Handel en zakelijke dienstverlening minder vertegenwoordigd ▪ Geringe bedrijvendichtheid ▪ Weinig multinationals ▪ Weinig export ▪ Verhoudingsgewijs minder stuwende bedrijvigheid 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rijksbeleid gericht op versterking nationale kerngebieden ▪ Hervorming Europees landbouwbeleid ▪ Teruggang agrarische sector bedreiging voor landelijk gebied ▪ Aantasting voorzieningenniveau landelijk gebied
Vestigingsklimaat			
Sterk	Kans	Zwak	Bedreiging
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Goede ontsluiting en bereikbaarheid ▪ Aanwezigheid diverse kennisinstellingen ▪ Sterke centrumfuncties ▪ Lage woningprijzen ▪ Relatief lage grondprijzen voor bedrijfslocaties ▪ Nauwelijks grootstedelijke problemen ▪ Goede ICT infrastructuur ▪ Aanwezigheid ICT-interconnectiepunt in Groningen ▪ Goede kwaliteit lucht en water, alsmede natuur en landschap 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ontwikkeling kennis en innovatie door aanwezigheid kennisinstellingen ▪ Goede bereikbaarheid als gevolg van relatief beperkte congestie ▪ Groen en gezond leven, werken en recreëren ▪ Realisering 'Zuiderzeelijn' ▪ Beschikbaarheid werklocaties (kantoren en bedrijventerreinen) ▪ Ontwikkeling hoogwaardige woon- en werkmilieus 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kwaliteit van de woningmarkt ▪ Afwezigheid technische universiteit ▪ Uitgaven aan R&D ▪ Achterblijven innovatief vermogen 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Verstedelijking ▪ Bezuinigingen op het openbaar vervoer ▪ Verslechterde bereikbaarheid Groningen/Assen en Leeuwarden ▪ Vlucht uit de stad in verband met woningmarkt